

تأثیر معنای زندگی بر روابط اعضای خانواده

با تأکید بر سلامت معنوی

راضیه میرعلی ملک^۱

شیمایزدانی^۲

چکیده

تصور انسان از خود در راستای جهت یابی وی در زندگی موثر بوده و می تواند معنای زندگی را برای وی ترسیم نماید. هر فرد براساس معنای زندگی (با تعبیر هدف یا ارزش) و برداشت خود از چیستی و چرایی بوجود آمدنش در دنیا می تواند برای زندگی خود برنامه ی عملی ترسیم نماید، لذا در تحقیق حاضر که به صورت کتابخانه ای با پردازش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع نقلی - وحيانی صورت پذیرفته است، سعی شده با بررسی معنای زندگی، تأثیر آن بر روابط اعضای خانواده با تأکید بر سلامت معنوی تبیین گردد. بنظر می رسد اعضای خانواده در صورت دریافت معنای زندگی درست و دینمدار می توانند نسبت به یکدیگر رفتارهای سالم تری داشته باشند، از این رو بسیاری از اصول رفتاری اعم از احترام، خوش رویی، محبت و دیگر امور اخلاقی در این نوع خانواده ها بیشتر یافت شده و از سلامت معنوی برخوردارند.

واژگان کلیدی: معنای زندگی، سلامت معنوی، اعضای خانواده.

۱. استادیار دانشگاه فرهنگیان، گروه آموزش معارف اسلامی، قم، r.miralimalek@cfu.ac.ir

۲. کارشناسی ارشد رشته روانشناسی اسلامی مثبت گرا دانشکده هدی، himayazdani1401@gmail.com

مقدمه

معنای زندگی از مباحث مهم و کلیدی و قابل پردازش در راستای رسیدن انسان به زندگی مطلوب و سعادت‌مندانه است. پرداختن به معنای زندگی آن قدر مهم است که سلامت معنوی، سعادت و شقاوت انسانی را به دنبال داشته و می‌تواند یک فرد را بهشتی یا جهنمی گرداند. به عبارت دیگر معنای زندگی در صور مختلفی تفسیر می‌شود که در هر کدام اهمیت آن شناخته شده و قابل تأمل است.

گاهی معنای زندگی به معنای هدف زندگی و گاهی این «معنا به معنای ارزش» تفسیر شده است که در این صورت معنای زندگی به معنای ارزش زندگی خواهد بود (علی زمانی، ۱۳۸۶).

در بحث معنای زندگی هیچ رابطه‌ای با مباحث زبان‌شناختی، معناشناختی و معرفت‌شناختی وجود ندارد؛ بلکه مقصود از معنا همان کلمه‌ای است که از آن گاهی به «ارزش»، «هدف»، «اهمیت» و «کارکرد» و گاهی فراتر رفتن از حد و مرزها تعبیر کرده‌اند (ر.پ. صادق زاده بنام، ۱۳۹۲). منظور از زندگی نیز حیات بیولوژیکی نیست؛ بلکه معنای فلسفی حیات مدنظر است. درحقیقت منظور، معنای فعلی زندگی است نه معنای اسمی آن و تنها در این صورت امکان بحث درباره هدفمندی یا بی‌هدفی زندگی وجود خواهد داشت.

معنای زندگی سابقه طولانی در فلسفه داشته و از نیمه دوم قرن بیستم وارد حیطه-ی روانشناسی نیز شد (ر. ویبلر، ۱۹۸۳). در روانشناسی معنای زندگی با چهار نیاز تعریف شده است این چهار نیاز عبارتند از: احساس هدفمندی، احساس خودکارآمدی داشتن ارزش‌هایی که رفتارهای فرد را توجیه کند وجود

یک معنای باثبات و محکم برای داشتن نوعی حس خود ارزشمندی در فرد (ر. بامستر ۱۹۹۱).

لذا سوالی که برای هر شخص با توجه به اهمیت و مترادف انگاری ای که این واژه با واژه هدف و ارزش در مبانی اسلامی دارد پیش می‌آید این است که معنای زندگی در رویکرد اسلامی چه جایگاهی دارد؟ و تاثیر این مهم در رویکرد اسلامی غیر از شخص بر روابط اعضای خانواده چگونه است؟

به نظر می‌رسد معنای زندگی درست، نه تنها بر فرد که بر رویکرد وی در خانواده و رفتارهای اعضای این نهاد مقدس تاثیر گذار است. مبرهن است که خانواده که از مهم‌ترین و موثرترین نهادهای جامعه است با داشتن معنای درست اعضای خود از زندگی، می‌تواند از سلامت بیشتری برخوردار باشد. به عبارت دیگر بسیاری از آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی که بر حسب عدم رعایت موازین اخلاقی و حقوقی افراد در خانواده بوجود می‌آید بر اساس رعایت این موازین و دینمداری افراد و ترسیم معنای عبادی و دینی در زندگی، بوجود نخواهد آمد.

به عبارت دیگر زندگی با معنای آن دارای جهت‌گیری مذهبی بوده و اعمال و رفتار فرد، همسو و هماهنگ با هدف آفرینش و در راستای سعادت‌مندی وی برنامه ریزی و پایه‌ریزی شده است؛ بنابراین دینداری نقش مهمی در معناداری زندگی دارد زیرا دین ساختارهای ذهنی افراد را گسترش می‌دهد و توانایی تفسیر و تحلیل شناختی را در افراد بهبود خواهد داد (شجاعی و دیگران، ۱۳۹۱، ص ۳۷).

یکی از علل مهم این امر نقطه شروع جست‌وجو برای معنای زندگی و روبه‌رو شدن با سؤال «من کیستم؟» است؛ آنجا که فرد گمان می‌کند من خود را در

میان شخصیت‌ها و نقش‌هایی که جامعه به او تحمیل کرده، گم کرده است. این مهم‌ترین سؤالی است که در زندگی فرد رخ می‌دهد؛ زیرا سرآغاز بازگشت از زندگی غیراصیل به زندگی اصیل خواهد بود (ر.پ. صباحی، ۱۳۹۲) و در جهت یابی و دریافت تصور فرد از خود، خانواده بیش‌تر و بیش‌تر از هر نهاد دیگری می‌تواند به فرد در این زمینه یاری رساند و زمینه سلامت معنوی در خانواده را فراهم آورد. در این مورد پیشینه و مقالاتی یافت شد، اما هیچ کدام به طور مستقیم برتأثیر رویکرد اسلامی به معنای زندگی اشاره نداشتند. در ادامه به برخی از مقالات مرتبط با این موضوع اشاره خواهیم کرد.

پیشینه

پژوهشی با موضوع «بررسی رابطه‌ی الگوهای ارتباطی خانواده با معنای زندگی در دانش‌آموزان متوسطه اول شهر شیراز» توسط شکيبا فرو چالمة (۱۴۰۰ش) با هدف بررسی رابطه‌ی بین ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده (گفت و شنود و همنوایی) با معنای زندگی (حضور معنا و جستجوی معنا) انجام گرفت و نمونه آماری شامل ۱۲۰ دانش‌آموز مقطع متوسطه اول شهر شیراز (۶۰ دختر و ۶۰ پسر) بود که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردیدند. به منظور گردآوری داده‌ها، از پرسشنامه الگوهای ارتباطی خانواده (فیتزپاتریک و ریچی، ۱۹۹۰) و پرسشنامه معنای زندگی (استگر، ۲۰۱۰) استفاده شد نتایج نشان می‌داد از آنجا که نحوه‌ی درست ارتباط اعضای یک خانواده نقش مهمی در ایجاد جستجوی معنا در فرزندان خواهد داشت، می‌توان با تقویت آن، معنا در زندگی را افزایش داد.

مصطفایی و همکاران (۱۳۹۵ش) در پژوهشی با عنوان «مقایسه کارکرد خانواده، معنای زندگی و میزان رشد اخلاقی در بین افراد مجرم و غیرمجرم» سعی کردند تا در افراد مجرم و غیرمجرم، میزان کارکرد خانواده، معنای زندگی و رشد اخلاقی را بررسی کنند. تحقیق حاضر از نوع علی-مقایسه‌ای و جامعه مورد مطالعه شامل کلیه زندانیان ساکن در زندان مرکزی شهر همدان بود. ۶۲ نمونه پژوهش به صورت در دسترس و ۶۲ نفر به عنوان افراد مورد مقایسه انتخاب گردیدند. برای سنجش متغیرهای مورد مطالعه از آزمون تحول اخلاقی، پرسش‌نامه معنی در زندگی ماهولیک و کرانباخ و ابزار سنجش خانواده استفاده شد. نتایج حاکی از این بود که معنای زندگی، تحول اخلاقی و عملکرد خانواده در افراد مجرم و غیرمجرم متفاوت بوده و افراد مجرم نسبت به افراد عادی از سطح رشد و تحول اخلاقی پایین‌تری برخوردار هستند و معنای کمتری را در زندگی خود احساس کرده و عملکرد خانوادگی متفاوتی دارند.

سلطانی بناوندی و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «نقش انسجام خانواده و انعطاف‌پذیری روانشناختی خانواده در پیش‌بینی شادابی تحصیلی دانشجویان با میانجی‌گری معنای زندگی» به این نتیجه رسیدند که انعطاف‌پذیری خانواده از طریق وجود معنای زندگی، توانایی پیش‌بینی‌کنندگی شادابی تحصیلی را به صورت غیرمستقیم دارد.

نعمتی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان «مقایسه اثربخشی سه روش درمان مبتنی بر پذیرش و تعهد، درمان هیجان‌مدار و درمان تلفیقی بر بهزیستی معنوی خانواده‌های مراجعه‌کننده به مراکز مشاوره شهرستان ساری: مطالعه آزمایشی» به این نتیجه رسیدند که معنویت، تغییرپذیراست و با آموزش و درمان

بهزیستی معنوی افزایش می‌یابد؛ ازسوی دیگر یافته‌ها گویای اصالت اکت در افزایش بهزیستی معنوی همسران متقاضی طلاق و کاهش میزان طلاق بود؛ بنابراین می‌توان هر سه روش مذکور را برای ارتقای بهزیستی معنوی بکار برد. حاجلو و همکاران (۱۳۹۴) در تحقیقی با عنوان «پیش‌بینی‌کننده‌های معنوی رضایت زناشویی پرستاران: نقش بهزیستی معنوی و معنا در زندگی» به این نتیجه رسیدند که متغیرهای بهزیستی مذهبی، بهزیستی وجودی و معنا در زندگی به خوبی می‌توانند رضایت زناشویی پرستاران را پیش‌بینی کنند؛ همچنین معلوم شد با کنترل اثر متغیرهای جنسیت و سن پرستاران، هر سه متغیر مذکور با توان بالایی قادر به پیش‌بینی رضایت زناشویی هستند. با توجه به نتایج تحقیق پیشنهاد می‌شود متخصصان سلامت روان و مشاوران خانواده برای بهبود رضایت زناشویی پرستاران، بر نقش بهزیستی معنوی و منابع از زندگی توجه کنند.

مفهوم شناسی

با توجه به مفاهیم پرکاربرد در تحقیق حاضر دو عنوان معنای زندگی و خانواده مورد توجه قرار گرفته و پیرامون آن توضیحاتی ارائه خواهد شد.

معنای زندگی

هدف دار بودن زندگی بسیار مهم است، زیرا انسان بی هدف مسیر درستی را برای زندگی خود ترسیم نخواهد کرد، لذا انسان بی هدف گاهی در این مسیر دچار انحرافات جبران ناپذیری خواهد شد. منظور از معناداری زندگی این است که هدف حقیقی زندگی معلوم شده و

همه زندگی یا بخش اعظمی از آن در راستای هدف قرار گرفته باشد؛ بنابراین اگر کسی برای زندگی اش هدفی واقعی تشخیص نداده یا زندگی اش را به سمت آن هدف واقعی حرکت نداده باشد زندگی اش معنادار نخواهد بود (رک: عبدالله پور سنگچی و رضایی، ۱۴۰۱ ش).

معنای زندگی به محتوایی اشاره می‌کند که مردم زندگی خود را از آن آکنده می‌کنند و به زندگی خود شکل و جهت می‌دهند و در ارتباط با هدف‌ها و ارزش‌های زندگی می‌باشد (رک: مهدوی نور و فعالی، ۱۳۹۹ ش).

خانواده

با توجه به موضوع پژوهش و ارتباط آن با نقش‌های درون ساختاری نهاد خانواده، شناخت مفهوم خانواده ضروری به نظر می‌رسد زیرا که تعاریف و برداشت‌های متعدد و متفاوتی از این واژه صورت گرفته است که هر کدام می‌تواند برداشت افراد نسبت به این مفهوم تأثیرگذار باشد، بنابراین در ادامه به تبیین این واژه از منظر لغوی و اصطلاحی پرداخته می‌شود.

اما براساس تعالیم اسلامی خانواده مجموعه‌ای از افراد می‌باشد با رابطه‌ی سببی (عقد ازدواج) و نسبی (والدینی، فرزندی، خواهر و برادری) که این افراد متناسب با نوع، نسبت به یکدیگر مسئولیت‌های اجتماعی، حقوقی، تربیتی، رفتاری، اقتصادی و دینی دارند (سالاری فر، ۱۳۹۵، ص ۱۲).

لذا چنان‌که مبرهن است خانواده از ارتباط اعضای خود بسیار بهره برده و این افراد در قبال یکدیگر حق و تکلیف‌هایی خواهند داشت.

اهمیت معنای زندگی در اسلام

معنای زندگی در منابع دینی مهم ارزیابی شده است. امام علی علیه السلام در نهج البلاغه ضمن بحث پیرامون خداوند، انسان، دنیا و آخرت و اینکه انسان برای چه آفریده شده و سرانجام به کجا خواهد رفت به موضوع معنای زندگی می‌پردازند. از نظر امام علی علیه السلام هستی در کلیت خود با معنا است. آن حضرت با محوریت ایده‌آل‌های اخلاقی و معنوی الگوی نظری معنای زندگی را معرفی کرده‌اند (ر.پ. علی‌احمدی، ۱۳۹۸).

معنای زندگی هر فرد، نشان دهنده دیدگاه او نسبت به مبدأ وجود، زندگی روزمره و غایت حیات است که می‌تواند در چهار بُعد: ارتباط با خدا، خود، دیگران و جهان دسته‌بندی شود. در ساخت این معنای فردی از زندگی، فرهنگ، سنت و مذهب، هنجارهای اجتماعی نقش مهمی دارند (ر.پ. انصاریان، ۱۳۹۹).

به عبارت دقیق‌تر معنای زندگی افراد وابسته به امور زیادی از جمله امور دینی در بعد فردی و اجتماعی است که خود می‌تواند بر تعریف فرد و کنش‌های وی در این زمینه تأثیرگذار باشد.

معنای زندگی در قرآن کریم

مفهوم «زندگی» که در قرآن کریم با تعبیر «حیات» (ر.ک: قصص: ۲۰) از آن نام برده شده است کلیدواژه مهمی در فهم معنای زندگی است. بررسی آیات قرآن نشان می‌دهد که زندگی به سه معنا بکار رفته است: در دسته‌ای از آیات مراد از زندگی، حیات دنیاست (ر.ک. بقره: ۲۱۲) که محدوده تولد تا مرگ را شامل می‌-

شود؛ دسته دوم، حیات را به معنای زندگی پس از مرگ می‌داند (ر.ک. عنکبوت: ۶۴) و دسته سوم، زندگی برخی از انسان‌ها را مصداق حیات طیبه (ر.ک. نحل: ۹۷) و زندگی بعضی دیگر را مصداق مرگ و ممات (ر.ک. انعام: ۱۲۲) برمی‌شمارد. زندگی دنیوی در قرآن کریم در عین جالب و جذاب بودن (ر.ک. حدید: ۲۰)، فریبنده (ر.ک. آل عمران: ۱۸۵)، بازیچه (ر.ک. انعام: ۳۲)، کالایی اندک (ر.ک. رعد: ۲۶) و زودگذر و فانی (ر.ک. کهف: ۴۵) توصیف شده و زندگی آخرت نیز با توصیفات نظیر: زندگی حقیقی (ر.ک. عنکبوت: ۶۴)، خانه دائمی (ر.ک. غافر: ۳۹)، زندگی بهتر برای پرهیزکاران (ر.ک. یوسف: ۱۰۹) و فناپذیر (ر.ک. اعلی: ۱۷) بیان شده است. مفهوم دیگری که در بررسی معنای زندگی اهمیت دارد، هدفدار بودن و عبث نبودن زندگی دنیا است. در این مجموعه آیات، خداوند متعال از طرفی بر معناداری زندگی تأکید می‌کند (ر.ک. دخان: ۳۸ و ۳۹) و هرگونه بیهوده‌انگاری خلقت را امری باطل شمرده (ر.ک. قیامت: ۹۲) و کسانی را که بر این باورند، نکوهش می‌کند (ر.ک. ص: ۲۷) و از طرف دیگر اهدافی را برای خلقت آفرینش بیان می‌نماید. برخی از این آیات، هدف از خلقت و آفرینش انسان را تعقل و اندیشه (ر.ک. غافر: ۶۷) و شناخت پروردگار عالم (ر.ک. طارق: ۱۲) معرفی می‌نماید؛ دسته اول هدف از خلقت این زندگی را آزمایش و امتحان انسان (ملک: ۲) بیان می‌کند؛ دسته دوم هدف از خلقت انسان را در بندگی خداوند متعال (ر.ک. ذاریات: ۵۶) دانسته و دسته سوم هدف از آفرینش را در بازگشت به سوی خداوند (ر.ک. مؤمنون: ۲۲۵) و حساب و کتاب در جهان آخرت (ر.ک. جاثیه: ۲۲) برمی‌شمارد.

چنان‌که مشخص است در قرآن مجید معنای زندگی تعابیر زیادی دارد که هر

کدام بر عدم پایداری زندگی دنیوی و مقدمه بودن این جهان برای رسیدن به سرای آخرت و رستگاری شمرده شده است، لذا هدف زندگی در معنای انسان متقی استفاده از دنیا به عنوان وسیله‌ای برای پیش برد اهداف متعالی انسانی است.

اهمیت خانواده در اسلام

نگرش اسلام به خانواده بسیار عمیق و همه جانبه است و تمام ابعاد آن از آغاز تا انتها، در همه‌ی مراحل مورد توجه قرار گرفته و در هر مورد دستورات لازم ارائه گردیده است، چرا که ازدواج و تشکیل خانواده از مراحل مهم زندگی انسان‌ها محسوب می‌گردد، به عبارت دیگر ازدواج بیش از سایر رویدادهای زندگی انسان و در جنبه‌های متعدد فردی، زیستی و اجتماعی تأثیرگذار است.

اسلام ازدواج را قراردادی با شرایط ویژه دانسته (ر.ک. نجفی، ۱۳۶۲ش، ج ۲۹، ص ۸-۵) و نسبت به ملل و ادیان دیگر برای آن شرایط بیشتری را در نظر گرفته است، اما این امر مانع پذیرش رسمی این امر مقدس در فرهنگ‌های دیگر نمی‌باشد (ر.ک: کلینی، بی‌تا، ج ۱، ص ۳۵۳).

به عبارت دیگر تشکیل خانواده از حکمت‌ها و دلایل زیادی برخوردار است که از جمله آن‌ها می‌توان به دلایل روانی، اخلاقی، اجتماعی و دینی؛ مانند آرامش روانی، الفت دل و جلوگیری از فساد اخلاقی و انتشار آرمان‌های توحیدی اشاره کرد (محمدی ری شهری، ۱۳۸۷، ص ۱۱). در آیات قرآن مجید نیز به فواید و مزایای تشکیل این نهاد مقدس بسیار اشاره شده است، به عنوان نمونه در قرآن مجید از ازدواج با عبارت میثاق غلیظ یاد شده و می‌فرماید: «وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ وَقَدْ أَفْضَى بَعْضُكُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَخَذْنِ مِنْكُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا» (نساء، ۲۱)؛ و چگونه آن مال را

پس می‌گیرید، در حالی که هریک از شما از دیگری کام گرفته‌اید و همسرانتان از شما (هنگام ازدواج، برای پرداخت مهریه) پیمان محکم گرفته‌اند».

در سوره مبارکه روم نیز از تشکیل خانواده به عنوان عاملی برای سکونت و آرامش افراد یاد شده و در این مورد می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْتَبِرُونَ» (روم: ۲۱)؛ از نشانه‌های او آن است که از جنس خودتان همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید و میان شما و همسرانتان علاقه‌ی شدید و رحمت قرار داد؛ بی‌شک در این (نعمت الهی)، برای گروهی که می‌اندیشند نشانه‌های قطعی است».

در روایات اسلامی و سنت و سیره اهل بیت علیهم‌السلام نیز ضرورت تشکیل بنیان خانواده مورد توجه ویژه قرار گرفته و حتی در روایات مختلف تشکیل خانواده باعث کامل شدن ایمان معرفی شده است؛ به عنوان نمونه پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پیرامون ضرورت تشکیل این نهاد مقدس می‌فرمایند: «مابنی فی الاسلام بنا احب الی ... عزوجل اعز من التزویج» (شیخ صدوق، ۱۴۰۴ق، ج ۳، ص ۳۸)؛ در اسلام هیچ بنایی محبوب‌تر و محکم‌تر از ازدواج نزد خداوند نیست».

ایشان در جای دیگری نیز در این مورد می‌فرمایند: «من تزوج فقد استكمل نصف الايمان، فليتيق ا... فی النصف الباقي» (آمدی التمیمی، ۱۳۶۱ق، ح ۲۱۰۹)؛ هر که ازدواج کند نصف ایمان را به دست آورده است و در نیمه دیگر آن باید تقوای الهی پیشه کند» امام صادق علیه‌السلام نیز در مورد انتخاب مناسب همسر که از شاکله‌های اصلی زندگی مناسب و دینی محسوب می‌شود می‌فرمایند: «الکفوان یكون عقیفاً و عنده یسار» (کلینی، بی تا، ج ۳؛ ابواب مقدمات نکاح، ح ۴، ص ۱۸)؛ هم‌ردیف در

ازدواج کسی است که عقیف باشد و مالی هم داشته باشد». البته جهت پایه‌ریزی بنیاد عظیم خانواده مقدمات مختلفی مورد نیاز است که در جای خود قابل تأمل و تفصیل می‌باشد؛ به هر صورت ترتیب بندی ازدواج و نهاد مقدس خانواده براساس رسیدن به کارکردهای این نهاد مقدس می‌باشد که در ادامه پس از پرداختن به مفهوم خانواده بر مهم‌ترین این نوع کارکردها از دیدگاه اسلام اشاره خواهیم نمود.

الف. اهم کارکردهای تشکیل خانواده در اسلام و ارتباط آن با معنای زندگی

ازدواج و تشکیل خانواده همواره آثار گسترده‌ای را بر ابعاد فردی و اجتماعی جامعه برجای گذاشته است؛ لذا خانواده بهنجار خانواده‌ای است که بتواند کارکردهای مطلوبی را برای جامعه خود ارائه نماید از جمله‌ی این کارکردها می‌توان به کارکردهای فردی و اجتماعی اشاره نمود، به بیان دیگر خانواده مهم‌ترین و نخستین مکان جهت برطرف کردن نیازها، آموزش‌دهنده و انتقال‌دهنده بسیاری از دانش‌ها، ارزش‌ها، نگرش‌ها، نقش‌ها و عادت‌هاست (رایس، ۱۳۸۷، ص ۲۴۰) که برطرف کردن این نوع نیازها اعم از نیازهای جسمی و جنسی است و دریافت نمودن یا انتقال دادن دانش‌ها، ارزش‌ها و نگرش‌ها، که توسط اعضای خانواده خصوصاً والدین صورت می‌پذیرد در رشد و تکامل سلامت معنوی این نهاد (خانواده) تاثیر بسزایی دارد؛ در ادامه به مهم‌ترین این کارکردها اشاره خواهیم کرد.

۱- تکامل معنوی

در دین مبین اسلام ازدواج نیمی از ایمان محسوب گردیده (ر.ک. عاملی، ۱۹۹۱م، ج ۱۴، ص ۵) و در آیات و روایات اسلامی نیز بر آن تأکید فراوان شده است؛ زیرا در ساختار درون خانوادگی ازدواج مانع به گناه افتادن افراد و باعث حفظ حیا و عفت فرد گردیده، از روی آوردن انسان به فساد و فحشا جلوگیری می‌نماید و موجبات سلامت معنوی را فراهم آورده که این امر فرد را به عبودیت و کمال بندگی نزدیک‌تر خواهد نمود.

به عبارت دیگر بواسطه‌ی ازدواج ارزش اعمال عبادی فرد چندین برابر شده (ر.ک. عاملی، ۱۹۹۱م، ج ۱۴، ص ۶-۷) و به علت دور نمودن فرد از گناهان، ازدواج رشد دینی و تکامل معنوی وی را به همراه خواهد داشت؛ همچنین این عمل اگر بدرستی انجام پذیرد، باعث تکامل شخصیت انسان می‌گردد یکی از این زمینه‌ها، ابراز محبت است که خود باعث ارتقاء عزت نفس در افراد می‌باشد و ازدواج در بالا رفتن آن سهم بسزایی دارد؛ به عبارت دیگر تجربه‌های همسری، مادری و پدری خود باعث ارتقاء شخصیتی افراد می‌شود، زیرا فرد را به این فکر و می‌دارد که دیگران را بخشی از وجود خود بدانند و این امر خود باعث توسعه روحی افراد خواهد بود (سالاری فر، ۱۳۹۵، ص ۵۸). میان معنای زندگی و ازدواج رابطه‌ی مستقیم و معناداری وجود دارد، چرا که ازدواج به زندگی فرد معنا و هدف می‌دهد و زندگی فرد را معنا دار می‌کند و از طرفی معنای زندگی فرد با ازدواج می‌تواند بعد معنوی تری یابد زیرا در پناه ازدواج انسان از منیت‌ها خارج و فردگرایی و لذا خودمحوری را پشت سر می‌گذارد، که به سلامت معنوی در خانواده کمک شایانی خواهد کرد. تحقیقات نیز نشان داده است افراد با ازدواج از نظر

شخصیتی رشد بیشتری نموده و می‌توانند ابعاد مهم‌تری از ابعاد معنوی خود را ارتقاء دهند.

چنان‌که مشخص است افرادی به تکامل معنوی دست خواهند یافت که معنای زندگی دقیق و تکامل یافته‌ای براساس مبانی اسلامی داشته باشند؛ لذا هر چه سطح تفکر افراد نسبت به معنای زندگی بالاتر و عمیق‌تر باشد لایه‌های زندگی خود را بیشتر بر مدار دین‌مداری ترسیم خواهد کرد.

۲- ارضای نیازهای جنسی

در تحلیل‌های بسیاری از جامعه‌شناسان برطرف کردن نیازهای اصلی جسمی و جنسی از مهم‌ترین دلایل ازدواج مطرح می‌گردد، گرچه تشکیل این نهاد مقدس را نباید فقط به این علت معطوف نمود، اما می‌توان یکی از کارکردهای مهم آن دانست.

با این وجود پرداختن به این موضوع تا چند دهه گذشته و پیش از افرادی مانند فروید، تابوی فرهنگی محسوب می‌گردید، البته فروید نیز پا را فراتر از حد نهاده و بسیاری از موارد از جمله رشد روانی و تحولات شخصیتی افراد را برحسب غریزه جنسی و تمرکز آن بر بخش‌های مختلف بدن می‌دانست (سالاری فر، ۱۳۹۵ ش، ص ۴۵).

در قرآن مجید دوست داشتن روابط جنسی و زینت بودن آن برای زندگی مورد توجه قرار گرفته است، چنان‌که خداوند در این مورد می‌فرماید:

«زَيْنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِصَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْخَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَتَابِ»

(آل عمران: ۱۴)؛ «محبت مشتهیات (دنیا) از زنان و فرزندان و اموال انبوه فراوان از طلا و نقره و اسبان نشان دار و چهارپایان و کشت و زرع، برای مردم مزین و آراسته شده است، حال آنکه این‌ها وسیله برخورداری زندگی دنیا است و خداست که بازگشت نیکو نزد اوست».

در سنت و سیره اهل بیت علیهم‌السلام نیز پاسخ‌گویی از راه صحیح به نیاز جنسی مورد تأیید قرار گرفته و رهنمودهای فراوانی نسبت به زمان، مکان، مسایل بهداشتی و روانی و غیره در ارتباط با روابط خاص زناشویی مطرح گردیده است؛ به عبارت دقیق‌تر در آیات و روایات اسلامی به زنان نسبت به تمکین در برابر همسران خود و به مردان نیز نسبت به رعایت حقوق زنان در ارضای این نیاز، تأکیدات عدیده‌ای شده است (ر.ک. حرعاملی، ۱۹۹۱، م، ج ۱۴، ص ۱۰).

چنان‌که مبرهن است هرچه معنای زندگی فرد بالاتر رود شخص بیشتر به دنبال ارضای نیازهای جنسی خود در چارچوب خانواده خواهد بود و این امر نسبت به بالا رفتن رهیافت‌های اخلاقی و سلامت معنوی فرد نیز کمک خواهد کرد.

معنای زندگی هر فرد از زندگی زناشویی بستر آرامش یا خیانت را فراهم خواهد کرد، لذا اگر فرد تعبیر درستی از معنای زندگی زناشویی خود نداشته باشد هرگز نخواهد توانست به مودت و رحمت وعده داده شده‌ی الهی و سلامت معنوی در خانواده دست یابد.

۳- آرامش روانی

آرامش روانی به عنوان یکی از ابعاد سلامت معنوی خانواده در آیات و روایات

متعددی مورد توجه قرار گرفته است، که البته دریافت این آرامش در کنار همسران به علت تعامل گفتاری و انس و دلبستگی آن‌ها با یکدیگر رقم خواهد خورد، چنان که خداوند در این مورد می‌فرماید: «هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ...» (اعراف: ۱۸۹)؛ اوست آن که هریک از شما را از یک نفس (پدرتان) آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنارش آرام یابد ...».

همچنین خداوند در جای دیگری در قرآن مجید در مورد ازدواج و ایجاد آرامش و مودت در بین همسران می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَ جَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ» (روم: ۲۱)؛ و باز یکی از آیات (لطف) او آن است که برای شما از جنس خودتان جفتی بیافرید که در کنار او آرامش یافته و با هم انس گیرید و میان شما رأفت و مهربانی برقرار فرمود. در این امر نیز برای مردم بافکرت ادله‌ای (از علم و حکمت حق) آشکار است.»

تأثیر آرامش روانی که یکی از مهم‌ترین کارکردهای ازدواج و تشکیل خانواده محسوب می‌شود؛ در فقدان و آسیب روابط بین همسران خود را بیشتر نشان می‌دهد، به طوری که طبق تحقیقات شدیدترین استرس‌ها بر اثر ضربه و به هم ریختگی روابط خانوادگی پدید می‌آید به صورتی که در مشاهدات و داده‌های روانشناختی، مرگ همسر ۱۰۰ درجه، طلاق ۷۳ درجه، زندگی جدا از همسر ۶۵ درجه، مشکلات جنسی ۳۹ درجه و مشاجرات خانوادگی ۳۵ درجه تنیدگی را به همراه خواهد داشت (دیمانتو، ۱۳۷۸، ص ۵۲۵).

آرامش گمشده‌ی بسیاری از زندگی‌های امروزی برحسب نوع تفکر انسان به

۴- گسترش نسل توحیدی

زندگی ساخته و پرداخته خواهد شد از این رو اگر فردی به زندگی با نگاه ماتریالیستی بنگرد گرچه شاید بتواند به آسایش برسد اما نمی‌تواند براحتی در زندگی خود آرامش را بدست آورد، زیرا معنای زندگی در رسیدن به آرامش و سلامت معنوی فردی و خانوادگی موثر است.

یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین کارکردهای ازدواج تربیت نسل توحیدی است که در آیات و روایات نیز مورد تأیید قرار گرفته است و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز در تشویق کردن افراد به ازدواج کردن بر آن تأکید نموده و گسترش نسل توحیدی را مایه مباحثات خود بر می‌شمارند (عاملی، ۱۹۹۱م، ج ۱۴، ص ۵۸).

از نظر روانشناختی نیز همه‌ی انسان‌ها نیاز به داشتن فرزند را در خود احساس می‌کنند که البته این نیاز در زنان بیش از مردان مشاهده می‌گردد؛ لذا عمیق‌ترین رابطه ارتباط مادران و فرزندان می‌باشد و البته رابطه پدر با فرزندان نیز از روابط ریشه‌دار و عمیق محسوب می‌شود (سالاری فر، ۱۳۹۵ش، ص ۵۹).

نتیجه اینکه دین مبین اسلام به این نیاز عاطفی در انسان‌ها و گسترش نسل توحیدی توجه ویژه نموده است، لذا در آیات و روایات اسلامی تأکیدات زیادی در این مورد وارد گردیده و دعا‌های فراوانی در این زمینه بیان شده است.

به عبارت دیگر اگر انسان برای معنای زندگی خود فراتر از زندگی مادی و دنیایی خویش ترسیم نماید و معنای زندگی را بر اساس نظر توحیدی و ازدیاد نسل بگذارد به دارا بودن فرزند و ازدیاد نسل نیز توجه خواهد کرد و این امر علاوه بر تأثیر در افزایش جمعیت بر سلامت معنوی نیز اثرگذار باشد.

ارتباط معنای زندگی بر روابط اعضای خانواده

معنا در زندگی، یکی از عوامل بهزیستی انسان و رضایت از زندگی است. جستجو برای معنا، اساس سلامت روانی است. نبود معنا در زندگی باعث بروز احساس پوچی و ناامیدی شده و در صورت عدم وجود معنای صحیح، بهزیستی فرد کم می‌شود؛ در مقابل هدف یا معنا در زندگی باعث احساس خشنودی و نگرش مثبت به زندگی می‌شود که این امر خود منجر به احساس سلامت فرد خواهد شد (ر.م. دلیری، فتاحی اندبیل و دوگانه‌ای فرد، ۱۴۰۱).

انسان موجودی است که با حس اخلاقی بدنیا می‌آید؛ این حس در خانواده بروز یافته، به وسیلهٔ معلمان الگو گرفته و توسط اجتماع تغذیه و آموزش داده می‌شود. در کنار نقش عمدهٔ تحول اخلاقی بر رشد اجتماعی و شخصیتی نیز، داشتن معنا در زندگی و داشتن کارکردی سالم در خانواده عاملی برای رشد و شکوفایی خصوصیات انسانی و دستیابی به سلامت معنوی خواهد بود. اگر خانواده می‌تواند عامل مهمی در گرایش افراد به سمت بزهکاری باشد و شرایط نامطلوب آن بزهکاری را پرورش دهد به همان نسبت وجود شرایط مطلوب در خانواده می‌تواند رشد ذهنی، عاطفی، روانی و اجتماعی افراد را امکان‌پذیر سازد و مهم‌ترین عامل پیشگیری از بزهکاری باشد (مصطفایی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۸۵ - ۱۰۲).

به طور کلی می‌توان دریافت که اعضای خانواده بواسطه ایجاد معنای درست در زندگی و با توجه به اتکای به قدرت لایتناهی حضرت حق همه استرس‌ها و فشارهای زندگی را پشت سر گذاشته و با عوامل استرس‌زا مقابله می‌کنند. این مقابله با توجه به آرامش روانی افراد در پناه قدرت الهی و معنای درست زندگی

روابط اعضای خانواده را نیز دچار نوسان ننموده و باعث می‌شود که افراد در خانواده با یکدیگر بدرستی و نیکی برخورد نموده از مشکلات نیز به راحتی عبور کنند. به عبارت دیگر سه بعد: درک افراد از معنا دار بودن و هدفمند بودن زندگی، جستجوی و پیدایی معنا در زندگی افراد، مقابله با عوامل استرس‌زا با اتکای به قدرت الهی باعث ارتباط گیری موثر و مناسب اعضای خانواده با یکدیگر و رسیدن به سلامت معنوی خواهد شد و این امر مقابله با مشکلات را افزایش می‌دهند و با کاهش مشکلات روانی باعث معنا دار شدن زندگی فرد می‌شوند. از منظر تعالیم دین مبین اسلام نخستین شرط رستگاری و رسیدن به سعادت، توحید و یکتاپرستی است که با اتصال انسان به سرچشمه همه هستی‌ها، کمال‌ها، نیکی‌ها و زیبایی‌ها، نیک بختی و سعادت دنیوی و اخروی را برای او به ارمغان می‌آورد.

ایمان به خدا و ارتباط با آن منبع ازلی و نامتناهی داروی معنوی اضطراب و افسردگی است. از منظر تعالیم دینی هویت انسان در رابطه با خدا تعریف می‌گردد و معیار انسانیت انسان در رابطه با میزان پرشدن جام وجودی او از خداوند تعریف و تبیین می‌گردد.

ارتباط با این منبع ازلی که سرچشمه و کمال همه خوبی‌ها و نیکی‌هاست باعث می‌شود که معنای زندگی افراد بر محبت و رفاقت شکل گرفته و همه در بندگی و طاعت‌گوی رقابت را از یکدیگر بر بایند، به عبارت دقیق‌تر افراد دینمدار با معنای زندگی درست در راستای «رسیدن به کمال الهی» به یکدیگر محبت ورزیده و در این خانواده‌ها همسران یکدیگر را آزار جسمی و روانی نخواهند داد و فرزندان به والدین احترام می‌گذارند.

بطورکلی در خانواده‌های سالم افراد سعی در رعایت حقوق یکدیگر دارند و نه تنها حقوق افراد رعایت می‌شود در راستای رضایت قلبی یکدیگر تلاش نموده و محبت و مودت در این خانواده‌ها رشد کرده و سلامت معنوی افراد حفظ خواهد شد.

در کنار نقش عمده تحول اخلاقی بر رشد اجتماعی و شخصیتی، داشتن معنا در زندگی و داشتن کارکردی سالم در خانواده عاملی برای رشد و شکوفایی خصوصیات انسانی شمرده می‌شود. چنان‌که خانواده می‌تواند عامل مهمی در گرایش افراد به سمت بزهکاری باشد و شرایط نامطلوب آن بزهکاری را فراهم نماید، به همان نسبت وجود شرایط مطلوب در خانواده رشد ذهنی، عاطفی، روانی و اجتماعی افراد را ممکن می‌سازد و به عبارتی خانواده سالم مهم‌ترین عامل پیشگیری از بزهکاری است (مصطفایی، ۱۳۹۵، ش، ص ۸۵).

در پژوهش‌هایی که پیرامون تاثیر معنای زندگی بر زندگی خانوادگی و بزه‌های اجتماعی بر روی تعدادی از بزه‌کاران انجام شده است نتایج نشان می‌دهد: «معنای زندگی، تحول اخلاقی و عملکرد خانواده در افراد مجرم و غیرمجرم متفاوت است و افراد مجرم نسبت به افراد عادی از سطح رشد و تحول اخلاقی پایین‌تری برخوردارند و معنای کمتری را در زندگی خود احساس می‌کنند و عملکرد خانوادگی متفاوتی دارند. به طور کلی، خانواده و عملکرد آن در هویت‌یابی و یافتن معنایی برای زندگی نقش مهمی دارد و بیش از پیش سیستم عاطفی - هیجانی و تربیتی خانواده و در کنار آن انسجام هویتی افراد در ارتکاب جرم نقش خود را نشان می‌دهد» (همان).

ب. ارتباط معنای زندگی با رعایت حقوق اعضای خانواده

چنان که پیشتر اشاره شد در صورتی که اعضای خانواده از معنای درستی در زندگی برخوردار باشند نسبت به حقوق یکدیگر احساس مسئولیت می‌کنند در ادامه به چند مورد از حقوق مشترک اعضای خانواده خصوصاً همسران نسبت به یکدیگر جهت رسیدن به سلامت معنوی اشاره می‌کنیم. لازم به ذکر است که داشتن ایمان فردی و دین‌مداری باعث رعایت بیشترین حقوق در زندگی زناشویی خواهد بود.

۱. احترام

احترام و محبت در خانواده نقش مهمی را در آرامش افراد خانواده بر جای می‌گذارد، لذا هر چه احترام و محبت در بین اعضا خانواده بیشتر باشد خانواده از سلامت معنوی تعادل بیشتری برخوردار خواهد بود. این مهم در آیات قرآن مجید حتی در مواضع بحرانی به مردان در مورد زنان این گونه مورد سفارش قرار گرفته است:

«... عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَ يُجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرٌ كَثِيراً» (نساء، ۱۹)... با آنان به نیکی معاشرت کنید و اگر از آن‌ها کراهت دارید (باز هم با آنان بسازید، زیرا) بسا هست که شما چیزی را مکروه دارید و خدا در آن خیر فراوانی قرار می‌دهد».

۲. خوشرویی

چنان که مشخص است خوش‌رویی از اکسیرهایی است که زندگی را از

تلاطم‌های روحی نجات داده و بر آن صمیمیت و عواطف مثبت را جاری خواهد ساخت و بدین ترتیب سلامت معنوی خانواده را به ارمغان می‌آورد.

در روایات اسلامی حسن خلق باعث تثبیت محبت، موجب طهارت و پاکیزگی زندگی (آمدی، ۱۳۶۱ق، ص ۲۵۴) و افزایش روزی شمرده شده است، چنان‌که امیرالمومنین علیه السلام نیز جایگاه به دست آوردن روزی وافر را در حسن خلق دانسته‌اند (کلینی، بی‌تا، ج ۸، ص ۲۲) و امام صادق علیه السلام نیز در این مورد می‌فرمایند: «هیچ شیوه زندگانی‌ای گواراتر از زندگی آمیخته با حسن خلق نیست» (کلینی، بی‌تا، ج ۸، ص ۲۴۴).

۳. محبت

یکی از دلایل پایداری خانواده‌ها و حفظ سلامت معنوی برطرف نمودن نیازهای عاطفی است، مؤلفه‌ی محبت با توجه به اهمیتی که دارد در گزاره‌های دینی مورد مذاقه جدی قرار گرفته است، لذا سفارش و دستورات تأکیدی اسلام به معاشرت مناسب و با محبت نسبت به همسران و به کار بردن محبت‌های رفتاری و گفتاری و تأکید آن در آیات و روایات از مسائل قابل توجه نسبت به این امر می‌باشد (رک. نساء آیه ۱۹).

به عنوان مثال پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نسبت به محبت کلامی همسران به یکدیگر می‌فرمایند: «اگر مردی به همسرش بگوید دوستت دارم این جمله از ذهن همسرش نخواهد رفت».

۴. صبر و مدارا

مدارای زن و مرد نسبت به یکدیگر از جمله سفارش‌های دینی جهت رسیدن به سلامت معنوی است، این مهم بر حسب اهمیتش جزء سفارش‌های حضرت علی علیه السلام نسبت به فرزندشان می‌باشد که در این مورد می‌فرمایند: «با او (زن) در همه حال مدارا کن و همراه خوبی برای او باش، تا زندگی بر تو گوارا شود» (عاملی، ۱۹۹۱ق، ج ۱۴، ص ۹). پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم نیز در این مورد می‌فرمایند: «همانا در بهشت، درجه‌ای است که جز پیشوای دادگر و خویشاوند اهل صله رحم و عیال وار صبور، کسی به آن دست نمی‌یابد» (شیخ صدوق، ۱۴۱۴ق، ح ۳۹، ص ۹۳).

۵. گذشت و عفو

در زندگی زناشویی گاهی اشتباهات طرفین موجب دلسردی و دوری آنها از یکدیگر می‌گردد، عفو و گذشت از جمله راهکارهایی است که خداوند انسان‌ها را با آن از ناراحتی و پریشانی نجات داده است، لذا در دستورات دینی نسبت به بخشش خطاهای یکدیگر در مورد مسلمانان برای نیل به سلامت معنوی دستورات صریح وارد شده است و خداوند در قرآن مجید می‌فرماید: «الَّذِينَ يَنفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» (آل عمران، ۱۳۴)؛ همانان که در فراخی و تنگی انفاق می‌کنند و خشم خود را فرو می‌برند و از مردم در می‌گذرند و خداوند نیکوکاران را دوست دارد.

۶. حق پاکیزگی

از حقوقی که همه اعضای خانواده خصوصاً همسران باید نسبت به یکدیگر

رعایت نمایند پاکیزگی است که نقش مهمی در سلامت معنوی خانواده دارد، پاکیزگی چنان در زندگی زناشویی تأثیرگذار است که در روایات اسلامی عدم رعایت آن باعث بسیاری از نافرجامی‌های عفتی شمرده شده است. امام هشتم علی بن موسی الرضا علیه السلام در مورد رعایت پاکیزگی در مردان نسبت به همسر خویش این چنین می‌فرماید: «زینت کردن مرد و خود را پاک و آماده ساختن، از اموری است که به پاکی و عفت زن، کمک زیادی می‌نماید» (عاملی، ۱۹۹۱، ج ۱۴، ص ۱۰).

چنان‌که مبرهن است اگر هر فرد معنای زندگی خود را بر حسب اصول اعتقادی و دینی و پایبندی به آن ترسیم کند هرگز از راه صلاح جدا نخواهد شد و زندگی نیز بر مدار درست خود حرکت خواهد کرد.

نتیجه‌گیری

منظور از معناداری زندگی داشتن هدف مشخص و معلوم در زندگی است، بنابراین هر کس بر اساس شناخت خود از علل بوجود آمدن خود و هستی و پاسخ به سوالات من کیستم و از کجا آمده‌ام؟ برای خود و زندگی‌اش هدفی مشخص ترسیم می‌نماید.

داشتن معنای زندگی درست و بر اساس اصول دینی می‌تواند در زندگی فردی و خانوادگی افراد تأثیر بسزایی داشته باشد، بصورتی که افراد در خانواده بر حسب رعایت موازین اخلاقی و هدف مشخص زندگی خود، با یکدیگر بدرستی رفتار می‌نمایند و سعی می‌کنند با یکدیگر بر حسب اصول اخلاقی برخورد کنند، و بدین صورت موجب تقویت سلامت معنوی خانواده شود.

از این رو در زندگی افرادی که با اصول و موازین اسلامی آشنا می‌باشند و برای این اصل معنای زندگی خود را ترسیم نموده‌اند، کارکردهای زندگی و حقوق و وظایف اعضا در قبال یکدیگر بهتر و مناسب‌تر رعایت خواهد شد؛ لذا در این دسته از خانواده‌ها مواردی مانند: احترام، محبت، اخلاق‌مداری، صبر، گذشت، پاکیزگی و دیگر موارد اخلاقی و حقوقی در حد تناسب رعایت گردیده و بسیاری از مسائل و مشکلات پیرامونی بواسطه این امر برطرف خواهد شد، و زمینه سلامت معنوی خانواده فراهم می‌آید.

لذا پیشنهاد می‌شود متخصصان حوزه خانواده بیش از پیش به امر بینشی تأثیر معنای زندگی افراد با رویکرد اسلامی، در راستای حل مسائل حوزه خانوادگی توجه و برنامه‌ریزی نمایند.

فهرست منابع

*قرآن

*نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی.

۱. انصاریان، جمیله، مقایسه معنای زندگی، احساس تنهایی و تصور از خدا در افراد زندانی و غیرزندان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، ۱۳۹۹ ش.
۲. حسینی، حسین، تعیین نقش تمایز یافتگی خود، سبک‌های هویت و هوش معنوی در پیش بینی بهزیستی روانشناختی دانشجویان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه رازی، ۱۳۹۲ ش.
۳. درخشان، سید باقر، مستندات قرآنی قیام امام حسین علیه السلام، پایان نامه کارشناسی ارشد، جامعه المصطفی العالمیه، ۱۴۰۰ ش.
۴. دلیری، رؤیا؛ فتاحی اندبیل، اعظم و دوگانه ای فرد، فریده، ارائه مدل پیش بینی درد ذهنی (روانشناختی) براساس انعطاف پذیری روانشناختی و معنای زندگی با میانجی گری حمایت اجتماعی ادراک شده در افراد دارای تجربه سوگ ناشی از کرونا، نشریه دوفصلنامه مطالعات روانشناختی نوجوان و جوان، شماره ۲، ۱۴۰۱ ش.
۵. رحمانی اصل، محمدرضا، تحلیل و بررسی ابعاد گوناگون معنای زندگی، نشریه معرفت، شماره ۱۵۸، ۱۳۸۹ ش.
۶. ساروخانی، باقر، دائرة المعارف علوم اجتماعی، استفان مور، دیپاچه‌ای بر جامعه‌شناسی، ترجمه: مرتضی ثاقب فر، تهران: فقه‌نوس، ۱۳۷۶ ش.
۷. —، جامعه‌شناسی خانواده، تهران: سروش، ۱۳۷۹ ش.
۸. شعاعی و دیگران، معنای زندگی در نهج البلاغه، مطالعات اسلام و روانشناسی، ۱۳۹۱ ش.

۹. شکیبافر، راضیه و چالمه رضا، بررسی رابطه ی الگوهای ارتباطی خانواده با معنای زندگی در دانش آموزان متوسطه اول شهر شیراز، پژوهش های میان رشته ای زنان، پاییز- شماره ۳، ۱۴۰۰ش.
۱۰. صادق زاده بنام، شیوا (۱۳۹۲ش)، بررسی رابطه معنای زندگی و نگرش به مرگ با وسواس مرگ در بین پرستاران بیمارستان های شهر تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه ارومیه.
۱۱. صباحی، الهام، بررسی معنای زندگی و تأثیر آن بر سبک زندگی از منظر فلسفی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شاهد، ۱۳۹۲ش.
۱۲. عبدالله پور سنگچی، فاطمه، تحلیل ساختارمند معنای زندگی بر محور عشق مبتنی بر آرای علامه جعفری، پژوهشنامه فلسفه دین، شماره ۲، ۱۴۰۱ش.
۱۳. عجمین، محمد؛ بشیری، ابوالقاسم و نارویی نصرتی، رحیم، ارتباط معنا و سبک زندگی در گستره قرآن کریم و نقد دیدگاه ویکتور فرانکل، پژوهشنامه اسلامی زنان و خانواده، شماره ۹، ۱۳۹۵ش.
۱۴. علی احمدی، سیده عذرا، واکاری نقش دین در معنابخشی به زندگی از منظر امیرالمؤمنین (علیه السلام) با تأکید بر خطبه های نهج البلاغه، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه مازندران، ۱۳۹۸ش.
۱۵. مصطفایی فاطمه و همکاران، مقایسه کارکرد خانواده، معنای زندگی و میزان رشد اخلاقی در بین افراد مجرم و غیرمجرم، پژوهش های اطلاعاتی و جنایی «بهار ۱۳۹۵ش، سال یازدهم - شماره ۱، ۱۳۹۵ش.
۱۶. مهدوی نور، سید حاتم و فعالی، محمدتقی، معنای زندگی در یهودیت و راه رسیدن به آن، پژوهش نامه ادیان، شماره ۲۷، ۱۳۹۹ش.
۱۷. میرعلی ملک، راضیه، نقش پدر در قاب تلویزیون، انتشارات صدا و سیما، قم، ۱۴۰۰ش.

The Impact of the Meaning of Life in the Islamic Approach on Family Member Relationships

Razieh Mir Alimalek¹
Shima Yazdani²

Abstract

A person's perception of themselves is effective in their life orientation and can outline the meaning of life for them. Each individual, based on the meaning of life (interpreted as purpose or value) and their understanding of their existence's what and why in the world, can outline a practical plan for their life. Therefore, in the present research, conducted in a library-based manner with descriptive-analytical processing and using revelatory-transmitted sources, an attempt is made to explain the impact of the meaning of life on family member relationships with an emphasis on spiritual health. It seems that family members, if they receive the correct and religious meaning of life, can have healthier behaviors towards each other. Thus, many behavioral principles, including respect, cheerfulness, affection, and other moral matters, are more prevalent in such families, and they enjoy spiritual health.

Keywords: Meaning of Life, Spiritual Health, Family Members.

۱۲۶

دوفصلنامه علمی - تخصصی پژوهش‌های خانواده قرآنی

1. Assistant Professor, Teacher Training University, Department of Islamic Studies, Qom. Email: r.miralimalek@cfu.ac.ir
2. Master's Degree in Positive Islamic Psychology, Hoda Faculty. Email: shimayazdani1401@gmail.com